

Posudek na doktorskou disertační práci

Mgr. Terezy Krekulové

"Vše je dobré, vše je Jedno"

Rabi Nachman ben Simcha mi-Braslav, osobnost a dílo

Autorka předložené disertační práce uvádí po vydání překladu Pohádek rabi Nachmana z Braslavi, opatřeného zasvěceným komentářem, svědčícím o obsáhlých znalostech především chasidské a kabalistické literatury, příspěvek k pochopení vztahu mezi narativní a naučnou tvorbou rabi Nachmana, především Likutej MoHaRaN, s přihlédnutím k jeho relativně krátkému životu a svědectví jeho přítele, žáka a životopisce rabi Natana z Nemirova, jenž písemně zaznamenal, redigoval a vydal celé jeho nám známé dílo. Z předložené práce je víc než patrný autorčin rozhled jak v problematice klasické rabínské exegeze, tak v literatuře židovské mystiky (především luriánské kabaly) a jejího obecného pojetí v chasidismu, ale i v heretických učeních šabataismu a frankismu (Scholem). To, včetně přístupu západní haskaly k židovskému duchovnímu dědictví, a vědomí historických souvislostí (napoleonské války), které v chasidských kruzích vygradovaly očekávání vykoupení, poskytuje autorce zázemí k zasazení osobnosti a díla rabi Nachmana do myšlenkových proudů jeho doby jako „cadika pokolení“.

Po kritickém přehledu literatury, zabývající se jeho osobností a dílem, přistupuje proto Tereza Krekulová k výjimečnému postavení rabi Nachmana ve světě chasidismu, daného jeho původem. Na rozdíl od jiných významných cadiků vyrostl jako přímý potomek zakladatele hnutí rabi Jisraela Baal-šem-tov v lůně chasidského myšlení a právem se mohl pokládat za legitimního pokračovatele svého praděda.

V chasidském světě se lepším původem mohl pyšnit jen málokdo: Matka Fajga, jež byla podle braslavské tradice nadána ruach ha-kodeš a požívala vážnosti u všech cadikim, byla Beštovou vnučkou, otec rabi Simcha synem další význačné osobnosti chasidut, rabi Nachmana z Horodenky, jen Eliž náležel do původního úzkého Beštova okruhu, roku 1764 se usadil v Erec Jisra'el a spolu s Menachemem Mendelem z Přemyšlan stanul v čele první chasidské komunity v Tiberiadě. Jeho děd, po němž byl pojmenován, rabi Nachmana ovlivnil také tím, že svoji rodovou linii odvozoval od rabi Jehudy Livy ben Becal'ela (1512-1609) a skrze něj až z rodu Davidova. Kusé zprávy o Nachmanově dětství v braslavské literatuře vykreslují portrét nesmírně citlivého, uzavřeného chlapce, který intenzívním, úzkostlivě skrývaným vnitřním životem, plným bojů, překážek a utrpení, nápadně připomíná dospělého Nachmana.

Kromě toho, že jedna z Nachmanových nejdůležitějších idejí, spontánní meditace (hitbodedut), má kořeny již v jeho raném dětství, jak autorka s velkou empatií uvádí, obdržel vzdělání běžné pro tehdejší chasidskou elitu, ale kromě Bible, Talmudu a Karova Šulchan aruchu již v raném dětství studuje Zohar a Tikunej Zohar a důležitá díla luriánské kabaly (zejména Pri ec chajim). Tím se podobá jak samotnému Jicchakovi Luriemu, tak Šabataji Cvimu, jejichž osobnosti rovněž vyžrály dříve, než je obvyklé nebo dokonce žádoucí, protože u druhého z nich mělo praktické stadium kabaly tragické důsledky pro něj samého i pro celý národ. Jak autorka na mnoha místech zdůrazňuje, nebyl ani rabi Nachman prost pochybností a přes suverenitu, s níž se stavěl ke svým ideovým protivníkům z niterného přesvědčení „cadika pokolení“, upadal do cyklických depresí – jako Šabataj Cvi. Právě z tohoto srovnání však lze vyvodit velikost rabi Nachmana, protože – jak je v talmudu řečeno o jiném velkém heretikovi Elišovi ben Abuja – nepoškodil v Pardesu satbu. Tomu je v práci mgr. Krekulové věnováno

mnoho místa při interpretaci Nachmanových úvah o nutnosti *cimcumu* nejen v *maase berešit*, ale jako nezbytného *tikunu* v rámci pozitivní lidské tvořivosti.

V rámci předloženého posudku nepokládám za potřebné rozebírat text ani jeho jednotlivé pasáže, jestliže k nim není fakticky co dodat. Mgr. Krekulová suverénně zvládla faktografii tématu, zpracovala úctyhodné množství materiálu, v mnoha případech nesnadno uchopitelného z věcného i jazykového hlediska, a nadto svou prací prokázala oprávnění se osobností rabína, jehož památku a dílo ctí a milují tisíce braslavských chasidů, ale vstoupil do širšího povědomí židovské i nežidovské sekulární společnosti jako skutečný Cadik ha-dor, se zabývat.

Snad jedinou poznámku bych ale měl k pravděpodobně neúmyslné, ale zavádějící chybě ve druhé části práce (2,6), kde se autorka v souvislosti s narativní tvorbou rabi Nachmana velmi podnětně zabývá problematikou *rozvinuté představivosti (koach ha-medame)* jako *nezbytného předpokladu tvůrčího, inspirovaného studia a poznávání Tóry. Ve svatosti ukotvená imaginace je podle rabi Nachmana ... základní kvalitou lidství. Skutečnost, že člověk byl stvořen „podle naší podoby (ki-dmutenu)“ (Gn 1:26), vykládá v tom smyslu, že Bůh jej jako jediného z tvorů obdařil ryze duchovní představivostí (medame), již chápe jako otisk (rešima)...*

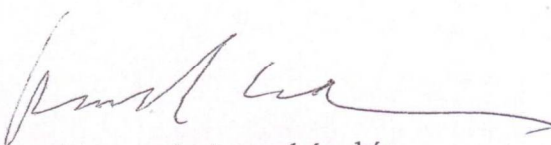
Předpokládám, že za „otisk“ pokládal i rabi Nachman *Boží celem: Be-celem elokim bara oto*. Chápal jej však zřejmě jako *rešimu*, seznam, záznam nebo zápis *výlučně k poznávání Boha a Tóry používaných mentálních potencií, který v člověku zůstává ve stavu zúženého vědomí atd.* Celý tento oddíl pokládám ovšem za velice podnětný, poněvadž vysvětluje celoživotní zápas rabi Nachmana. *Taková představivost, pokračuje autorka v interpretaci Nachmanových slov, příznačně nabývá podoby „snu, který člověku prostředkuje anděl“. Proti němu stojí „sen, prostředkovaný démonem“, šalebnou iluzorností ega ovládaná imaginace, jež je charakterizována jako ze „zlého jazyka“ (lešon ha-ra) zrozená animální síla, představující rovinu duše a mysli, již má člověk společnou s živočišnou říší. Kdo jí propadne, pozbývá poznání a následkem toho slábne i jeho láska k Bohu.*

K tomu, aby tvořivý člověk oddělil „anděla“ od „d'ábla“, nejnítěrnější pravdu od nejnítěrnější lži, je mu zapotřebí víry. K tomu chci jen poznamenat, že byť je slovo *emuna* nejčastěji překládáno a vykládáno jako „víra“, právě v případě imaginace je zcela na místě „věrnost“, ve smyslu věrnosti předloze, a jen dokládá odlišnost židovské víry právě jako věrnosti. *Emuna* není v židovském písemnictví připisována jen člověku, ale i Bohu.

Závěrem:

Práce Mgr. Terezy Krekulové dokazuje odbornou úroveň autorky a splňuje všechny požadavky kladené na doktorskou disertační práci. Je přínosná, v kontextu židovských studií u nás je originální a objevná. Práce má všechny požadované náležitosti – prohlášení o samostatném zpracování, obsah a bibliografii, rovněž teze jsou zpracovány přehledně a výstižně. Výklad doprovází podrobný poznámkový aparát. Bohatá strukturovaná bibliografie (prameny, odborná a sekundární literatura) svědčí o autorčině vyhraněném zájmu o tento předmět studia a o její erudici. Znovu poznamenávám, že Mgr. Krekulová věnovala předložené tematice už v komentovaném překladu pohádek rabi Nachmana a v současné době bychom sotva našli judaistu, jenž by s takovou důkladností zhostil úkolu zprostředkovat poznání díla rabi Nachmana jako ona. Bez výhrad doporučuji přijmout tuto práci k obhajobě a navrhuji udělit Mgr. Tereze Krekulové titul Ph.D.

V Praze dne 21. září 2015.

Efraim K. Sidon, vrchní zemský rabín